

Demokratia- ja julkisoikeusosasto

EU-oikeus ja tietosuoja

Erityisasiantuntija Anu Polojärvi

11.11.2025

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (HE 131/2025 vp)

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikon asiassa. Oikeusministeriö on antanut esityksestä sen valmisteluvaiheessa lausunnon. Osa oikeusministeriön lausunnossa esitetyistä huomioista oli luonteeltaan valtiosääntöoikeudellisia. Esitys on lähetetty perustuslakivaliokunnalle lausunnon antamista varten. Esityksessä ehdotettua sääntelyä on täsmennetty ja esityksen perusteluita on täydennetty oikeusministeriön lausunnossa esitettyjen huomioiden pohjalta. Oikeusministeriö kiinnittää kuitenkin valiokunnan huomiota vielä seuraaviin esityksen ehdotuksiin, joilla voi olla merkitystä ehdotetun sääntelyn soveltamisen kannalta.

Verohallinnon tiedonsaantioikeus

Esityksen perustelujen (s. 90–91) mukaan esityksestä on poistettu tarpeettomana 63 §:n 3 momentti, jossa olisi säädetty Verohallinnon tiedonsaantioikeudesta. Esityksen perustelujen (s. 83) mukaan Verohallinto on todennut esitysluonnosta koskevassa lausunnossaan, että Verohallinnolla on oikeus saada tietoja Valviralta [valvontaviranomainen] voimassa olevan lain 64 §:n 1 momentin perusteella. Tätä tulkintaratkaisua ei ole kuitenkaan tarkemmin perusteltu nyt lausuttavana olevassa esityksessä, eikä voimassa olevan pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa (HE 100/2017 vp, s. 107–108) ole avattu, mitä toisella valvontaviranomaisella tässä yhteydessä tarkoitetaan.

Alkoholilain 60 §:ssä säädetään aluehallintovirastojen, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston sekä Tullin alkoholilain mukaisista valvontatehtävistä. Verohallinnolle ei

Postiosoite
PostadressOikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland**Käyntiosoite**
BesöksadressMeritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland**Puhelin**
Telefon0295 16001
Internat.
+358 295 16001**Faksi**
Fax09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730**S-posti, internet**
E-post, internetkirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

ole alkoholilaissa säädetty valvontaa koskevia toimivaltuuksia tai tehtäviä. Alkoholilakia koskevassa hallituksen esityksessä on nykytilan osalta todettu (HE 100/2017 vp, s. 14), että Verohallinto vastaa alkoholijuomien valmisteverojen kantamisesta ja Tulli vastaa valmisteverotusta koskevista valvontatehtävistä ja tullirikosten rikostutkinnasta. Verohallinto on valmisteverotuslain (182/2010) 4 §:n mukainen toimivaltainen viranomainen, joka kantaa valmisteverot ja vastaa verovalvonnasta. Valmisteverotuslain 4 §:n mukaan myös Tullin tehtävänä on valvoa, että valmisteverovelvolliset noudattavat verotuksen oikeellisuuden varmistamiseksi säädettyjä ja määrättyjä velvollisuuksiaan. Pykälän 2 momentin mukaan Tulli vastaa valmisteverotuksen toimittamisesta ja valvonnasta, jos tuotteita tuodaan unionin ulkopuolelta.

On siten epäselvää, voitaisiinko Verohallintoa pitää alkoholilain 64 §:n 1 momentissa tarkoitettuna valvontaviranomaisena, jolle toinen valvontaviranomainen voisi luovuttaa tietoja. Oikeusministeriö esittää sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan harkittavaksi, että oikeudesta salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen säädettäisiin täsmällisemmin ja tarkkarajaisemmin esimerkiksi siten, että alkoholilain 64 §:ssä säädettäisiin, että ”Lupa- ja valvontavirastolla on oikeus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa Verohallinnolle sen pyynnöstä tietoja yksityisen ja yhteisön taloudellisesta asemasta ja liikesalaisuudesta, jotka ovat välttämättömiä valmisteverotuslain (182/2010) 4 §:ssä tarkoitettua verovalvontaa varten.”.

Tietojen luovuttaminen yleisessä tietoverkossa

Oikeusministeriö kiinnitti lausunnossaan huomiota myös esitysluonnoksessa ehdotettuihin muutoksiin koskien alkoholielinkeinorekisterin tietojen julkaisemista yleisen tietoverkon kautta. Esityksessä ehdotettuun sääntelyyn on tehty tarkennuksia ja perusteluita on täydennetty. Oikeusministeriö kiinnittää kuitenkin edelleen huomiota siihen, että esityksessä 64 §:n 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi edellytys tietojen hakemisesta yksittäisinä hakuina, vaikka julkaistavat tiedot voisivat sisältää myös luonnollisten henkilöiden henkilötietoja (yksityiset elinkeinonharjoittajat).

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaan yleiseen tietoverkoon sijoitettavan henkilörekisterin tietosisällöstä ei voida tehdä massahakuja, vaan esimerkiksi ainoastaan yksittäisiä hakuja (esim. PeVL 2/2018 vp, PeVL 17/2018 vp, PeVL 17/2019 vp). Perustuslakivaliokunta on poikennut yksittäisiä hakuja koskevasta edellytyksestä avoimuusrekisterilakia koskevassa lausunnossaan (PeVL 86/2022 vp, kappale 18) ottaen huomioon sääntelyn tarkoituksen sekä siihen kytkeytyvän julkaistavien tietojen

julkiseen toimintaan ja julkiseen vallankäyttöön liittyvän sisällön. Nyt lausuttavana olevan esityksen tavoitteet poikkeavat kuitenkin avoimuusrekisterilain tavoitteista (HE 98/2022 vp, s. 79). Esityksen tavoitteet vaikuttaisivat sen sijaan vastaavan jätelain (646/2011) 142 a §:ssä säädetyn jätehuoltorekisterin tietopalvelun tavoitteita (HE 46/2022 vp, s 46). Jätelain sääntelyssä ei ole poikettu yksittäisiä hakuja koskevasta edellytyksestä.

Säännöskohtaisten perustelujen mukaan (s. 114) tietojen julkaiseminen täyttäisi yleistä etua koskevan vaatimuksen, sillä se edistäisi hallinnon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä mahdollistaisi alkoholialaa koskevan tiedon hyödyntämisen helposti esimerkiksi tutkimuksessa ja journalistisessa tarkoituksessa. Julkaistavien tietojen perusteella kuka tahansa saisi listan kaikista toimijoista, joille on myönnetty lupa alkoholijuomien myyntiin. Perustelujen mukaan muun muassa tukkumyyjien olisi helppo varmistaa, että alkoholijuomia myytäisiin vain luvanhaltijoille. Tietojen julkaiseminen edistäisi myös harmaan talouden torjuntaa. Säättämisyjärjestysperusteluissa (s. 123) edellytyksestä luopumisen välttämättömyyttä on perusteltu sillä, ettei yksittäisten hakujen tekeminen käytännössä mahdollistaisi tietojen käyttämistä edellä mainittuihin tarkoituksiin. Tämän tarkemmin esityksessä ei ole kuitenkaan avattu sitä, miten yksittäisten hakujen tekeminen vaikuttaisi tietojen käyttämiseen harmaan talouden torjuntaan tai tukkumyyjien mahdollisuuksiin varmistaa, että elinkeinonharjoittajalla on voimassa oleva lupa. Esityksessä ei ole muutoin arvioitu, voitaisiinko sääntelyn tavoitteet saavuttaa vähemmän puuttuvin toimin.

Esityksessä ei myöskään ehdoteta säädettäväksi suojakeinoista, joilla luonnollinen henkilö voisi rajoittaa tietojensa luovuttamista yleisessä tietoverkossa. Esityksessä ehdotettavassa säännöksessä ei esimerkiksi säädettäisi oikeudesta kieltää tietojensa julkaiseminen, kuten liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 203 a §:n säännöksessä julkista valtaa käyttävien henkilöiden tietojen julkaisemisesta (PeVL 1/2025 vp, kappale 12). Esityksen säättämisyjärjestysperusteluissa (s. 123) todetaan, että julkaistaviin henkilötietoihin sovellettaisiin yleisessä tietosuojasetuksessa säädettyjä rekisteröityjen oikeuksia. Esityksen perusteluista ei kuitenkaan selkeästi ilmene käsittelyn pääasiallinen oikeusperuste ja siten se, olisiko rekisteröidyllä oikeus vastustaa tietojensa käsittelyä.